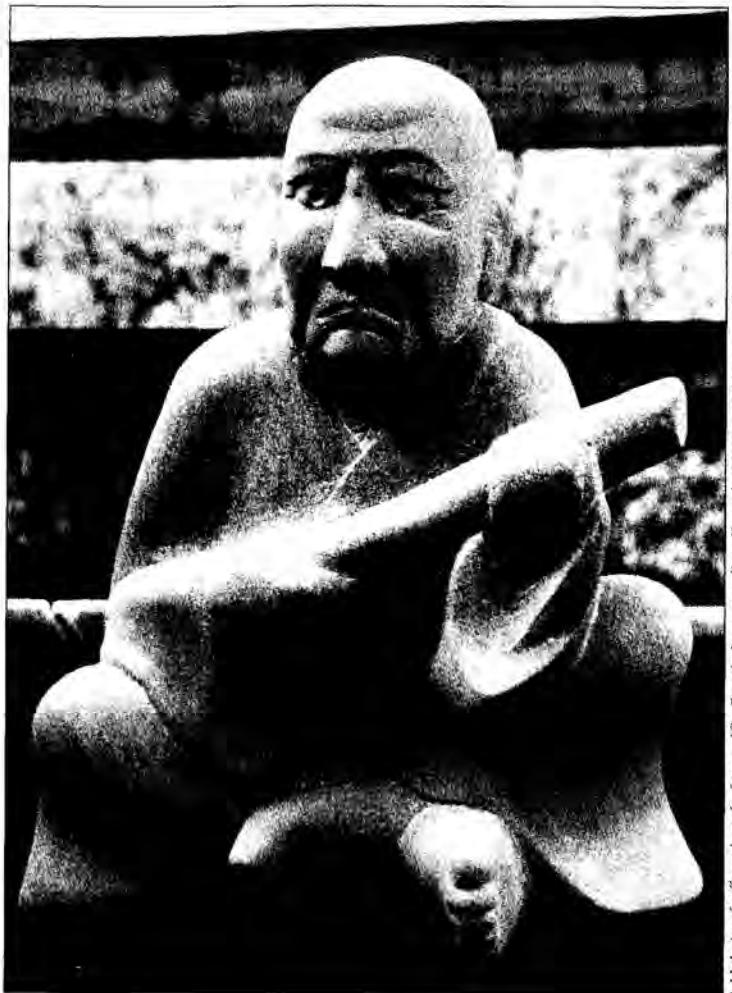

Hakuin

(1686–1769, JAPÁN)

A Hakuin című szobor és fotográfia Randy Lewart műve. Kent és Marjory Halszread gyűjteményéből.

HAKUIN

Hakuin Ekaku a japán zen buddhizmus egyik központi alakja. Az az irányzat, amely népszerű nevén „rinzai zen”-ként ismertes, nagy részben az ő tanításaiból származik. Túl azon a fáradhatatlan eltökéltségen, amivel a zazen vagy a meditáció művészettel gyakorolta, Hakuin a kóanairól vagy zen talányairól is híressé vált, különösen pedig a manapság már-már elköptetett kérdésről: „Hogyan szól egy tenyér, ha csattan?” Kötézsете és gyönyörű kalligráfiai ugyancsak nevezetesek, ahogy a magáról és más zen mesterekről készült humoros karikatúrai is.

Hakuin egyszer egy színdarabban látta, hogy egy buddhista szerzetes kiállja a tűzpróbát. A történet akkora hatással volt rá, hogy benne is felébredt a remény: talán ő is megmenekülhetne ama pokoli tüzektől, amelyről azokon a vallási szertartásokon hallott, ahová anyjával együtt eljártak. Tizenhárom évesen elhagyta otthonát, hogy szerzetessé avassák. Miután eltökélte magában, hogy előbb vagy utóbb, de megmenekül a tüzes végzet elől, rendkívüli hévvel vetette bele magát a vallásos életbe, és számtalan tanítót keresett fel. Mesterét végül az öreg Sódzsúban találta meg, akinél fel sem merült, hogy úgy mért volna erős ütlegeket a tanítványokra, hogy ne figyelmeztette volna őket a zen megértésük elmélyítésére. Sódzsú arra tanította Hakuint, hogy meditáljon kóanokon (zen talányok az elme leállítására). „Ezekben a kóanokon rágódtam éjjel-nappal” – mondta magáról Hakuin. Ahogy azt látni fogjuk, gyakorlása mindaddig terméketlen maradt, amíg egyszer össze nem futott egy idős asszonnyal, aki értette a módját, hogy kell helyre tenni őt.

Számos szatorijából (megvilágosodástapasztalatából) az elősőt az idős asszony seprűjének árnyékában élte át a fiatal mester. Hakuint azonban nem elégítette ki egyetlen szatori. Végül

tizennyolc nagyobb szatoriban és számtalan kisebb volt része. Olyan erős volt az odaadása, hogy még azalatt is zazent (ülő meditációt) gyakorolt, miközben 1707-ben a Fuji-hegy vulkánja kitört, földrengésekkel, lávazuhataggal és szítáló hamuval pusztítva el a környéket. Bár az egész kerületet lerombolta a dühön-gő hegylánc, Hakuin egy pillanatig sem ingott meg. Amikor megérkezett hozzá a családja, és könyörögve kérték, hogy meneküljön biztonságos helyre, ő így válaszolt: „Ha élérem a megvilágosodást, akkor megesz a védelmem is, ha pedig nem, akkor a pusztulásom nem veszteség – rábízom hát magam az égre.” És valóban csak az ég lehetett, ami megmentette őt a sérüléstől – valamennyi lény javára.

Hakuin, akit az egyszerűségéről és a szigorú aszketizmusáról ismertek, rendületlenül kitartott, minden akadály ellenére. Egy ponton azonban a szigorú önmegtartóztatása cserben hagyta: komolyan megbetegedett és legyengült, amit ő „zen betegségnek” nevezett el. Végül azután talált egy idős mestert, egy hegyi remetét, aki tanított neki egy meditációt. Ebben Hakuin azt vizualizálta, hogy egy aranyárga olvadó vajrög járja át a testét, lágyságot, melegséget és táplálékot adva a túl sok zen gyakorlás által okozott pusztítás gyógyításához. Hakuin gyorsan felépült.

Tanítójának halála után visszatért a régi kolostorába, ami addigra már merő romhalmaz volt. Mint új apátja, a kolostort nagy gonddal állította helyre, és egy életen át tartó kemény munkával és még keményebb gyakorlással ugyanolyan tüzes elszántsággal nyújtott képzést szerzetesek százainak, mint ahogyan azelőtt a saját megvilágosodását kereste. Kóanokkal, sétabottal és zazennel biztosította, hogy a tanítványok ne érjék be jelentéktelen eredményekkel, hanem tartsanak ki egy ugyanolyan szigorú képzés mellett, mint amelyik számára is meghozta a nagy rágereket és az annál is nagyobb nevetést, derűt.

A következő válogatás Hakuin Ekaku mester *Wild Ivy* (japánul *Icumadegusa*, magyarul *Vadborostyán*) című spirituális önéletrajzból származik, amelyet a hozzá fűzött kommentárokkal együtt Norman Waddell fordított le japánból angolra. Az idézetek ugyanabban a sorrendben találhatók, mint az önéletrajzban, de szemelvénnyel formában, több fejezet alapján.

FELBUKNI A NEVETÉSTŐL

Midőn megérkeztünk a Sódzsú-an remetésége, és megkaptam a jóváhagyást, amely szerint elfogadott tanítvány vagyok, szögre akasztottam a vándorbotomat, mondván, hogy maradok.

Egy alkalommal, amikor dokuszán [személyes interjú] alatt kinyilvánítottam megértésemet a mester előtt, ő így szólt hozzáim:

– A zen tanulmányozása iránti elkötelezettségeknek őszintének kell lennie. Hogy érted tehát azt a kóant, amely a kutyáról és a Buddha-természetről szól?

– Nem lehet megragadni, se kézzel, se lábbal – feletem én.

Ő hirtelen előrenyült, és megragadta az orromat. Miközben a kezével erősen nyomorgatta, így szólt:

– Ezt egészen jól meg lehet ragadni!

Mozdulni sem tudtam, se előre, se hátra. Egy szót sem tudtam kinyögni.

Ettől a találkozástól nagy zavartság vett rajtam erőt. Rendkívül csalódott és csüggédtem. Kivörösödött szemmel és boldog-talanul ültem, arcom égett az állandó könnyezéstől.

A mesternek megbeszélt rajtam a szíve, és kijelölt számonra néhány kóant, hogy azokon dolgozzak: *Szu-san emléktornyát*, *Az ablakon át jövő vízibivalyt*, *Nancsan halálát*, *Nancsan virágzó bokrát*, *Csing csou kenderköntösét*, *Jun-men kiszáradt szarkaparóját*.

– Bárki, aki ezek egyikén is túljut – tette még hozzá –, teljesen megérdelemli, hogy a Buddhák és pátriárkák leszármazottjának nevezék őt.

Időközben a lélekjelenlét hatalmas hulláma járta át valómat, megszilárdítva az elhatározásomat. E kóanokon rágódtam éjjel-nappal, szemből rárontva, oldalról rágcsálgtatva őket. De a megértsnek egyetlen szikrája sem pattant ki. Könnyezve és neki-

keseredve elzokogtam egy fogadalmat: „A tíz irány gonosz királyaihoz és az égi démonsegek összes többi vezetőjéhez fohászkodom! Ha hét napon belül nem sikerül áthatolnom e kóanok egyikén sem, akkor gyertek gyorsan, és ragadjátok el az életem!”

Gyújtottam némi füstölőt, elvégeztem a leborulásokat, és folytattam a gyakorlásomat. Egyfolytában végeztem, anélkül hogy akár csak egyetlen perc alvásra is megálltam volna. A mester arra következőben becsmérlő szavakat zúdított rám:

– Te a zent odalent, egy verem fenekén csinálod – csaholta.

Később pedig így szolt hozzáim:

– Legjobban teszed, ha kimész, és átkutatod az egész világot, hogy találj egy igazi tanítót, olyasvalakit, aki képes feléleszteni a „bedugult” zen véletlenjeit; de még hogy a déli égen csillagot találj, arra is jobb az esélyed, mint erre.

Én ebben kételkedtem. „Végül is – érveltem magamban – nagy kolostorokat lehet találni országszerte, amelyek ünnepelt mesterekkel vannak tele. Olyan nagy a számuk, mint a szézám- vagy lenmag. Mit nekem ez az öreg ember, a maga ósdi templomával, amely olyan nyomorúságos és roskatag, akár egy szegényház! Mit nekem az ő lehetetlen büszkesége! Legjobb lesz innen odébbállni és találni magamnak valamilyen más helyet.”

Másnap korán reggel, még mindig búskomoran, magamhoz vettetem a koldulócsészemet, és lementem az Iijama kastély alatti faluba.

Teljesen elmerültem a kóanomban – soha el nem távolodtam volna attól egy pillanatra sem. Mikor odaértem egy ház bejáratához, kezemben a csészével, álló testhelyzetbe dermedtem, beburkolózva egyfajta révületbe. Odabentről ekkor egy hang ordított ki:

– Takarodj innen! Menj valahová máshová!

Én azonban annyira befelé fordultam, hogy nem vettetem tudomást a fejleményekről. Ez bizonyára felbőszítette a háziasszonyt, mivel hirtelen előbukkant egy nőszemély, kezében egy tövénél

megmarkolt seprűt lóbálva. Vadul hadonászva odarohant hozzáim, és elkezdte ütlelni a fejemet, mintha legalább is az agyvelőmet akarná kiloccsantani. Sásból font kalapom cafatokra foszlott, én pedig egyensúlyomat vesztve arccal a földre terültetem, teljesen eszméletlenül.

A szomszédok, akiket felriasztott a felbolydulás, gondterhelt arccal jöttek ki a házaikból. „Nézzétek, mit tett a bolond vénaszony!” – kiabálták, és gyorsan eltűntek a zárt ajtók mögött. Hamarosan fojtott csend állt be. Sehol semmi mozgás vagy életjel. Kicsivel később néhány éppen arra járó ember csodálkozva oda-jött hozzáim. Megragadtak, és talpra állítottak.

– Mi a baj? Mi történt? – kérdezgették.

Ahogy magamhoz tértetem, és kinyitottam a szemem, azt vettem észre, hogy a megoldhatatlan és áthatolhatatlan kóanokat, az összes átkozott gubancot, amelyeken minden ideig dolgoztam, egy csapásra teljesen megérettettem. Közvetlenül a gyökerükig. Hirtelen megszűntek létezni. Tapsolni kezdtetem, és ujjongva kiabáltam, megrémítve a segítségemre köröm gyűlt embereket.

„Elvesztette az eszét!” „Ez egy őrült szerzetes!” – kiabálták, és aggódva hátrahúzódtak, majd pedig hanyatt-homlok elmenekülték.

Én felszedelődzököttem a földről, rendbe szedtem a ruhámat, és visszatettem a fejemre a kalapmaradványokat. Üdvözült mosolyal az arcomon indultam el. Lassan és repeső szívvel tettem meg a visszautat Naraszava és Sódzsú-an felé.

Útközben megpillantottam egy öregembert, aki felém intett:

– Szent atyám! – szólított meg. – Az az öregasszony ugye tényleg kioltotta a lámpásaidat?

Halványan elmosolyodtam, de válaszként egyetlen szó sem hagyta el a számat. Ó adott nekem egy csésze rizst eledekként, majd utamra bocsátott.

Egy alkalommal ketten szerzetesek belevágtunk, hogy tartunk egy magánelvonulást. Elköteleztük magunkat, hogy az ülést hét éjén és nappalon át folytatjuk, méghozzá alvás nélkül, sőt lefektetés nélkül. Vágunk egy bambuszrudat, úgy három láb hosszút, és hevenyészett sippel [zen bot, amelyet az éberség fenntartására alkalmaznak] készítettünk belőle. Leültünk egymással szemben, a sippel magunk közé a földre téve. Megegyeztünk abban, hogy ha valamelyikünk meglátja, hogy a másik szemhéja lecsúkódik akár csak egy másodpercre is, az felkapja a botot, és a nyaka közé csördít a másiknak.

Hét napig ültünk szálfa egyenesen, keményen összeszorított fogakkal, teljes csendben. Még a szempillánk sem rebbent meg. Mindvégig, egész a hetedik éjszaka leteltéig nem kínálkozott rá alkalom, hogy a fütykök után nyúljunk.

Egyik éjjel a tájat sűrű havazás lepte be. A nehézkes, tompa puffednások, amelyekkel a faágakról hörögök hullottak alá, különös nyugalom és tisztaág érzetét keltették. Én egy versben próbáltam megörökíteni azt az örömöt, melyet akkor éreztem:

Ó, ha te is hallhatnád a hó neszessét,
midőn az éj kései óráiban
a fákról Sinoda agg templomára hullik!

Egy alkalommal heves zivatar lepett meg. A patakban ömlő víz vastag sárréteggé változtatta az utat, amely bokáig süllyedve marasztalt, amint jártam benne. Én azonban csak mentem előre, dacára a ködnek és a zuhogó esőnek, valamilyen szővegeket mormolva magamban.

Egyszer csak azt vettettem észre, hogy áthatolok egy versen, amelyen már jó ideje dolgoztam. Ta-hui mester költeménye volt az, amely így szól: „Lótuszlevelek, tökéletes diszkoszok, kere-

kebbek, mint a tükr; vízi gesztenyék, tövises dárdák, ácsfúronál élesebbek.” Olyan volt, mint amikor az ember hirtelen megpillantja a fényes napot, amint fellángol a síri sötét éjszakában. Az örömtől elragadtatva támolyogtam, majd megbotlottam, és fejjel előre a sárba zuhantam. A köntösöm átáztott, de erre az én egyetlen válaszom csak az volt: „Mit nekem a sáros köntös ahhoz a különleges örömhöz képest, amely most eltölt?” Hanyatt fordultam, és ott feküdtem mozdulatlanul a sárban. Néhány ép-pontra haladó ember odasietett és meglepettem bámult, megriadva a sárban hullaként fekvő alak láttán. Kezek ragadtak meg és támogattak fel. „Eszméletlen?” – kiabálták egyesek. „Meghalt?” – kérdezte valaki más.

Amikor magamhoz tértem, boldogan tapsolni kezdtem, miközben a kacagás hangos kurjantásait hallattam. Megmentőim, arcukon kétkedő grimasszal, hátrálni kezdtek. Miután pedig tőlem eltávoladtak és futásnak eredtek, így ordítottak: „Bolond szerzetes! Bolond szerzetes!” (Megismételt színjátéka volt ez mindenazonknak az eseményeknek, amelyek néhány ével ezelőtt Iijamában játszódtak le.) Én pedig épp az imént étem át annak a tizenegy szatorinak az egyikét, amelyet már korábban említtettem.

Ekkor, ismét útra kelve, derűsen lépkedtem az ösvényen, arccomon üdvözült mosollyal. Sár borított vastagon tetőtől talpig, de én olyan boldognak éreztem magam, hogy egyszerre nevettem is, sírtam is.

Egyedül lévén a kunyhóban, égnek nyújtottam a gerincemet, feszesen, szálfa módra, és egyenesen ültem egészen hajnalig. A szobát egész éjszaka félelmetes démoni jelenlét hatotta át, de mivel nem szeretném ilyen részletekkel duzzasztani az elbeszélést, most minderről nem írok.

Reggel kinyitottam a rizses vödröt, és bal kezemmel kiszedtem egy marék gabonát. Abból azután főztem egy tányér kása-

levest, és ezt ettem a két főétkezés helyett. Napról napra ugyan-ezt a rutint követtem. Kíváncsi lennék, hogy étrendi megszorításom kevésbé volt-e megerőltető, mint amit Múszó Nemzeti Mester követett, a maga fél datolyaszilvájával!

Egyhónapnyi ilyen élet után még mindig nem tapasztaltam az éhség egyetlen nyilallását sem, sőt, ellenkezőleg, a testemet és a tudatomat is nagy szellemi lelkesedés és elszántság fűtötte. Az éjszakáimat zazen töltöttem ki. Nappal szútrát recitáltam. Gyengeség soha nem vett rajtam erőt. Ezen időszak alatt számtalan kis és nagy szatorit éltettem át. Hány és hány alkalommal ugrottam fel öröömömben és táncoltam körbe-körbe, mindenről megfeledkezve! Attól fogva nem kétkedtem Ta-hui elbeszélésében, amely tizenhelyen nagy szatorit és számtalan kis szatorit említi. Milyen fájdalmasan szomorú, hogy manapság az emberek úgy félredobták az e fajta kensót, mintha az legalábbis szemét lenne!

Ami az ülést illeti, az olyasvalami, amiben ott a helye az eksztatikus nevetésrohamnak: a hahotáknak, melyektől a hasadat fogva a földön hemperegysz. Ha pedig az első nevetőgórcs múltával nagy nehezen talpra kecmeregysz, meglehet, hogy a nevetés ismét térdre kényszerít, örömhullámokat lejtve testeden.

Forrás: *Wild Joy* (Vadborostyán), Hakuin zen mester önéletrajza. Fordította Sitkéry Zoltán.